

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

СЪВЕТ НА ЕВРОПА
ЕВРОПЕЙСКИ СЪД ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

ПЪРВО ОТДЕЛЕНИЕ

ДЕЛО ОГНЯНОВА И ЧОБАН СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

(жалба № 46317/99)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

23 февруари 2006

ОКОНЧАТЕЛНО

23/05/2006

Настоящото решение става окончателно при наличие на обстоятелствата по чл. 44, ал. 2 от Конвенцията

По делото Огнянова и Чобан с/у България

Европейският съд по правата на човека (Първо отделение), заседаващ в състав:

Г-н К.Л.Розакис [C.L.ROZAKIS], *Председател*,

Г-н Л.Лукаидес [L. LOUCAIDES],

Г-жа С. Ботушарова [S. BOTOUSCHAROVA],

Г-жа Е.Щайнер [E.STEINER],

Г-н К. Хаджиев [K.HADJIEV],

Г-н Д.Шпилман [D. SPIELMANN],

Г-н С.Е. Йебенс [S.E. JEBENS], *съдии*,

и г-н С. Нийлсен [S.Nielsen], *Секретар на отделението*

След закрито заседание проведено на 23 май 2002 г.,

Постанови настоящото решение, прието на посочената по-горе дата:

ПРОИЗВОДСТВО

1. Производството е образувано по жалба (№ 46317/99) срещу Република България, подадена на 17 ноември 1998 г. до Европейския съд по правата на човека в съответствие с чл. 34 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи ("Конвенцията") от г-жа Зоя Кирилова Огнянова и г-жа Гюлфер Юсеин Чобан, ("жалбоподателките"), български гражданки от ромски етнически произход, които живеят в село Дъбово, България.

1. Жалбоподателките са представлявани от г-н И. Димитров [I.Dimitrov] и г-н Йонко Грозев [Y.Grozev], адвокати практикуващи в София. Българското правителство ("правителството"), е представлявано от г-жа М. Коцева [M. Kotzeva], агент на правителството към Министерството на правосъдието.

2. Жалбоподателките твърдят, че г-н Захари Александров Стефанов, лице от ромски етнически произход, фактически съпруг на първата жалбоподателка и син на втората жалбоподателка, е починал в резултат на малтретиране от полицията по време на задържане и че властите не са провели ефективно разследване на обстоятелствата около смъртта му. Те твърдят също, че задържането на г-н Стефанов е било незаконно. На последно място те се оплакват, че не са разполагали с ефективни средства за защита срещу твърдените нарушения на Конвенцията и че въпросните събития са резултат от дискриминативни нагласи спрямо лица от ромски произход като г-н Стефанов.

3. Жалбата е разпределена на Първо отделение на Съда (Правило 52 § 1 от Правилата за работа на Съда). В рамките на това Отделение,

съставът на Камерата, определен за разглеждането на случая (Член 27 § 1 от Конвенцията), е конституиран съобразно Правило 26 § 1.

4. На 1 ноември 2004 г. Съдът е променил съставите на Отделенията си (Правило 25 § 1). Настоящият случай е възложен на новосформираното Първо отделение (Правило 52 § 1).

5. С решение от 6 януари 2005 г., Съдът (Първо отделение), е обявил жалбата за допустима.

6. Становище по същество е било депозирано от правителството, но не и от жалбоподателките (Правило 59 § 1).

ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВАТА ПО СЛУЧАЯ

7. На 6 юни 1993 г. година около 2 часа след полунощ г-н Стефанов починал след като предишния ден паднал от прозореца на третия етаж, стая 36 на полицейското управление в град Казанлък. По тялото му били намерени многобройни наранявания. Последвалото разследване приключило със заключение, че той е скочил доброволно от прозореца на стаята, където бил заведен за разпит, както и че всички наранявания са в резултат от падането. Жалбоподателите оспорват тези заключения.

A. Събитията от 4 и 5 юни 1993 г.

8. В неуточнено време на 4 юни 1993 г. г-н Стефанов, тогава двадесет и три годишен, бил арестуван от полицията в град Мъглиж. Друг човек, г-н Д.О., също от ромски етнически произход, също бил задържан. Според последващи изявления на г-н Д.О., той сам се предал, докато според изявленията на лейтенант И.С, полицей замесен в тези събития, (виж по-долу § 10), той бил арестуван. Изглежда г-н Стефанов и г-н Д.О. били заподозрени в извършването на множество кражби и грабежи в съучастие. Двамата били отведени в полицейското управление на Казанлък или по-късно същата вечер, или на следващата сутрин. Жалбоподателите твърдят, че по времето на ареста г-н Стефанов бил в добро здраве. Правителството не оспорва това твърдение.

9. Описаните по-долу събития са известни единствено от изявленията на лейтенант И.С. и главен сержант Х.Б. - двамата служители от полицията, които участвували в събитията, на г-н Д.О. и отчасти на главен сержант Б.Б. – служителя, охранявал килийния блок на полицейското управление. Изглежда лейтенант И.С., главен сержант

Х.Б. и г-н Д.О. били единствените очевидци на онова, което се случило в стая 36, от чийто прозорец г-н Стефанов паднал на земята.

10. Лейтенант И.С. пристигнал в полицейското управление на Казанлък около 10 часа на 5 юни 1993 г. и се заел първо с разпита на г-н Д.О. относно кражбите и грабежите, за които се твърди, че били извършени от него и г-н Стефанов.

11. Разпитът се състоял в кабинета на лейтенант И.С. – стая 36 на третия етаж от полицейското управление, с изложение на изток и размери 5 на 2,80 м. Тя имала два двукрили прозореца към задния двор, с первази на около 96 см над пода. Изглежда южният от тях бил отворен. В средата на стаята имало две долепени бюра.

12. В задния двор, на 70 см встрани от отворения южен прозорец на стаята, имало навес за мотоциклети, висок 1,95 м, покрит с желязна ламарина. До навеса имало канал за преглед на автомобили, водещ към подземен гараж. Каналът за преглед имал бетонен бордюр. Прозорците на стаята отстояли на 9.6 м над земята, като разстоянието между прозорците и бетонния бордюр било 7.9 м, а това между прозорците и ламаринения покрив – 5.9 м.

13. След като разпитал г-н Д.О., лейтенант И.С. го изпратил обратно в килийния блок на първия етаж и довел г-н Стефанов горе за разпит. По време на разпита г-н Стефанов седял на стол зад южното бюро в стая 36. Лейтенант И.С. седял срещу него, зад северното бюро. По време на целия разпит г-н Стефанов бил с белезници. Не е ясно дали ръцете му били закопчани зад или пред него.

14. Според показания, дадени по-късно от лейтенант И.С., сержант Х.Б. и г-н Д.О., по време на разпита лейтенантът установил противоречия между версиите на г-н Стефанов и г-н Д.О. относно участието им в твърдените кражби. В този момент, около 11 часа, лейтенантът повикал сержант Х.Б. и му наредил да изведе г-н Д.О. от килийния блок, за да извърши очна ставка между двамата. Сержант Х.Б. взел г-н Д.О. и го довел пред стая 36. Сержант Х.Б. и г-н Д.О. стояли малко на юг от вратата на стаята, за да не може да се установи визуален контакт. Лейтенант И.С. започнал да разпитва г-н Стефанов и г-н Д.О., за да сравни отговорите им. Изглежда между двамата започнал спор, тъй като версиите се различавали и те се обвинявали един друг за това кой бил инициаторът на твърдените кражби.

15. Тогава г-н Д.О. кимнал на лейтенант И.С., че иска да му каже нещо без да го чуе г-н Стефанов. Лейтенантът станал от стола, приближил полуотворената врата и застанал на прага. В този момент г-н Стефанов, все още с белезници, скочил от стола си, запътил се към отворения прозорец, стъпил на стола под него и се качил на перваза. Главен сержант Х.Б. извикал “Този ще избяга”. Лейтенант И.С. се обърнал и видял г-н Стефанов в рамката на прозореца, с единия крак във въздуха а другия в стаята. Лейтенантът извикал “Не скачай!”, но г-н

Стефанов прехвърлил и другия си крак извън прозореца и скочил. Лейтенантът се втурнал към прозореца.

16. В показанията на лейтенанта дали е видял как г-н Стефанов пада, или го е видял вече паднал на земята, има несъответствия. В рапорта си от 11 юни 1993 г. лейтенантът е заявил, че е видял само тялото на г-н Стефанов проснато на земята. Разпитан за инцидента на 20 юни 1994 г., обаче, лейтенантът поддържал, че когато се втурнал към прозореца успял да види падането на г-н Стефанов и че е видял как тялото му удря ламаринения покрив на навеса под прозореца, преди да се изтърколи на земята. При втори разпит на 21 юли 1997 г., лейтенантът заявил, че не може да си спомни точно фазите на падането на г-н Стефанов и не може да каже дали г-н Стефанов първо се ударил в покрива на навеса за мотоциклети, тъй като не си спомнял дали веднага е отишъл до прозореца. Той обяснил, че спомените му са избледнели, защото събитията станали преди много време и се развили много бързо (виж §§ 34, 36 и 56 по-долу).

17. В показанията на г-н Д.О. също има несъответствия дали изобщо е видял как пада г-н Стефанов. При първия разпит за инцидента от 8 юни 1993 г., той заявил, че не е видял пряко г-н Стефанов да скача. По време на втория разпит от 13 декември 1993 г. г-н Д.О. поддържал, че е видял как г-н Стефанов става с белезниците, отива до прозореца и скача. Той обаче, не е заявявал, че е видял падането на г-н Стефанов, а само че е видял тялото му проснато на земята.

18. Главен сержант Х.Б. се втурнал по стълбите към задния двор, където намерил г-н Стефанов в безсъзнание, легнал наполовина по гръб и наполовина на дясната си страна върху желязна решетка пред гаража. Белезниците му били счупени, кървял и дишал тежко. Главен сержант Х.Б. го полял с вода, за да го съживи. Малко след това била повикана линейка и г-н Стефанов бил отведен в местната болница в Казанлък, където починал около 2,00 на следващата сутрин. (виж § 26 по-долу).

Б. Разследването на събитията от 4 и 5 юни 1993 г.

19. След като бил известен в 12,10 часа за инцидента, следователят Г.С. от Районната следствена служба в Казанлък извършил оглед на мястото на инцидента. Той започнал в 1,15 след обяд и инспектирал първо задния двор на полицейското управление, където г-н Стефанов паднал, а след това стая 36. Според протокола от огледа, мястото на инцидента “не е запазено – пострадалият е бил преместен”. Протоколът описва земята под прозорците на стая 36 като отчасти покрита с желязна решетка, а останалата била бетонна повърхност. Отбелязани са две кървави петна: едно на решетката и друго – под нея. Петното от кръв под решетката бил с размери 5 на 6 см. По време на огледа на стая

36 били намерени един стол непосредствено до прозореца и парче мазилка с дължина около 5 см под рамката на прозореца.

20. Същия ден, докато г-н Стефанов бил още жив, но в кома, полковник П, прокурор от Пловдивската военна прокуратура, разпоредил той да бъде прегледан от д-р Е.Б., лекар от Отделението по съдебна медицина на Окръжната болница в Стара Загора.

21. Д-р Е.Б. прегледал г-н Стефанов в присъствието на д-р К., неврохирург от Окръжна болница Стара Загора на 5 юни 1993 г. в 7 часа вечерта. Той установил, че г-н Стефанов е в кома и е неконтактен. Отбелязал, че по данни от “дежурния служител”, г-н Стефанов скочил от прозореца на стая на третия етаж в полицейското управление, паднал на ламаринен покрив и след това на земята върху желязната решетка пред подземния гараж на управлението.

22. Той отбелязал следните наранявания по тялото на г-н Стефанов:

“Клепачите на дясното око са кръвонаседнали, синкавоморави на цвят. В областта на дясната скула на лицето се вижда охлузване с размери 6/6 см. Във външния очен ъгъл на дясното око се вижда дъговидна рана с неравни и кръвонаседнали ръбове и дължина 2 см. По задната повърхност на дясното рамо се виждат две успоредни ивици морави кръвонасядания с размери 8/1 см. Разстоянието между тях е 3.5 см. В средата на гръдния кош се вижда косо разположено продълговато мораво кръвонасядане с размери 4/1 см. Подобно кръвонасядане с размери 3/2 см се намери в лявата част на седалището. Десният горен крайник е обездвижен с гипсова превръзка. По страничната повърхност на дясната подбедрица се намериха три овални охлузвания, с диаметър на най-голямото 1/1 см. Кожата по страничната част на дясното ходило е кръвонаседнала, с мораво-синкав цвят. По вътрешната повърхност на лявото ходило се намери петнисто кръвонасядане с размери 8 на 3 см. По страничната повърхност на десния глезен се вижда охлузване с размери 6/4 см. По лявата теменно-слепоочна област се намира повърхностна ивица рана с неравни ръбове и с дължина 3 см.”

23. Д-р Е.Б. заключил, че описаните наранявания могат да бъдат причинени от двустепенно падане.

24. Лабораторните изследвания не установили следи от алкохол в кръвта или в урината на г-н Стефанов.

25. Г-н Стефанов починал около 2 часа след полунощ на следващата сутрин.

26. На следващия ден - 6 юни 1993 г., д-р Е.Б. извършил аутопсия на трупа на г-н Стефанов. Лекарят описал подробно установеното в доклада си. Той отбелязал следното:

“ВЪНШЕН ОГЛЕД[:]

... Очните цепки са затворени. Клепачите на дясното око са кръвонаседнали и имат синкавоморав цвят. Във външния очен ъгъл на дясното око, върху ръба на очната орбита се вижда дъговидна рана с неравни и кръвонаседнали ръбове и дължина 2 см. В областта на дясната скула на лицето се вижда охлузване, покрито с червеникава кора на нивото на кожата с размери 6 на 6 см ... В лявата

теменно-тилна слепоочна област на главата се вижда цепковидна рана с неравни и кръвонаседнали ръбове и дължина 3 см. В дъното на раната се виждат тъканни мостчета. ... В средната част на предната [повърхност на гръдния кош], в проекция на гръдната кост, се намира косо разположено синкаво кръвонасядане с размери 4 на 2 см. По задната повърхност на дясното рамо се виждат две ивици синкаво-морави кръвонасядания, успоредни едно на друго, с размери 8 на 2 см, с разстояние между тях 3.5 см. ... В лявата част на седалището се намери синкаво-мораво кръвонасядане с размери 4 на 3 см. ... Дясната мишнична кост е счупена в средната трета с кръвонасядания в мускулатурата. По страничната повърхност на тази област се вижда рана с неправилна форма, гладки ръбове и размери 3 на 2 см, в дъното на която са костните фрагменти. В областта на дясната китка се намериха две ивици охлузвания, покрити с белезникава кора на нивото на кожата, с размери на всяко 40 на 3 мм, с разстояние между тях - 5 мм. По страничната повърхност на дясното коляно се намериха три охлузвания, покрити с червеникава кора на нивото на кожата с диаметър на най-голямото 1 см. По страничната повърхност на дясната подбедрица се намери подобно охлузване с размери 4 на 6 см. Кожата по страничната част на дясното ходило е кръвонаседнала, със синкав цвят. По вътрешната повърхност на лявото ходило се намери подобно кръвонасядане с размери 8 на 3 см.

Бяха направени дълбоки кожни разрези на задната повърхност на трупа, при които се намери отвесно разположено кръвонасядане на меките тъкани и мускулите в дясната част на гърба, в областта на дясната лопатка, с размери 18 на 8 см. ... В мускулатурата и подкожния слой на лявото седалище, в проекцията на описаното по-горе кръвонасядане се намери кръвонасядане в тъканите.

ВЪТРЕШЕН ОГЛЕД [:] Глава. По меките черепни мембрани има кръвонаседнали в дясно-челно слепоочната област, в ляво теменно-тилно-слепоочната област под описаната по-горе разкъсно-контузна рана. ... В основата на черепа се намери линейна фрактура, започваща от дясната челно-слепоочна област, преминаваща през върха на дясната орбита и завършваща в областта на турското седло. ... Меките мозъчни обвивки са кръвонаседнали в слепоочните дялове. ... В основата на мозъка, в областта на десните челни дялове се намериха окръглени морави кръвонасядания, чийто диаметър не надвишава 2 мм.

Първо, седмо и осмо десни ребра са счупени по задната подмишнична линия с кръвонасядане в междуребрена мускулатура. Счупванията са широко отворени навътре.”

27. В заключителната част на доклада д-р Е.Б. обобщил нараняванията по тялото на г-н Стефанов така:

“Съчетана черепно-мозъчна и гръдна травма при падане от значителна височина. Фрактура на основата на черепа. Контузия на мозъка, оток на мозъка с вклиняване на малкомозъчните сливици. Кръвонасядане на меките мозъчни обвивки. Фрактура на ребра вдясно. Разкъсно-контузни рани по главата и лицето. Кръвонасядания по меките черепни обвивки, лицето, гръдния кош и крайниците. Охлузвания по лицето и крайниците. Открито счупване на дясната мишнична кост. Кръвонасядане на седалището. Липса на алкохол в кръвта и урината.”

28. Д-р Е.Б. заключил, че смъртта е била причинена от черепно-мозъчна травма, състояща се от фрактура на черепа, контузия и оток на мозъка.

29. Относно механизма на причиняването на нараняванията, д-р Е.Б. отбелязал:

“Описаните травматични увреждания са причинени от действието на твърди тъпи предмети и е възможно да се получат при двуетапно падане от значителна височина. Огледът и аутопсията установиха травматични увреждания по главата и тялото: главата – дясно челно-слепоочно [и] ляво – теменно-тилно-слепоочно; тялото – предна и задна, по-изразена вдясно; крайници – десен горен крайник, странична повърхност на десния крак и вътрешна повърхност на лявото ходило. Падането върху покрива на навеса е причинило уврежданията в дясната част на челото и лицето и предната повърхност на тялото. При втората фаза от падането – от покрива на навеса върху земята пред подземните гаражи, са се получили уврежданията по задната повърхност на тялото, лявата теменно-тилно слепоочна област на главата и долните крайници. Двете охлузвания на дясната китка добре съответстват на получени от белезници. Дясната мишнична кост се е счупила при първия етап от падането, ако ръцете са били заключени отпред, и при втория етап от падането – ако ръцете са били заключени отзад.”

30. Д-р Е.Б. завършил аутопсионния протокол със следните заключения:

“Всички травматични увреждания са били претърпени по време [докато г-н Стефанов е бил жив], видно от кръвонасяданията в областта на счупените кости. Тези увреждания са претърпени по едно и също време и е възможно да са били причинени по времето съобщено в предварителните данни.

Прегледът на тялото и аутопсията не показваха травматични увреждания, които не могат да бъдат обяснени с падане от съществена височина.

Към момента на смъртта [г-н] Стефанов не е бил под влияние на алкохол, но експертизата не може да потвърди същото към момента на падането, тъй като пробата е взета повече от дванадесет часа след инцидента.”

31. Г-н Д.О. бил разпитан за инцидента на 8 юни 1993 г.. Той заявил *inter alia*, че не видял лично г-н Стефанов да скача.

32. На 17 юни 1993 г. Пловдивската военноокръжна прокуратура образувала следствено дело.

33. Г-н С.С. - военният следовател, натоварен със случая, събрал писмените рапорти на лейтенант И.С. главен сержант Х.Б. и сержант Б.Б., но не ги разпитал. Той започнал работа по случая на 13 декември 1993 г., когато разпитал г-н Д.О. Последният заявил *inter alia*, че не е бил малтретиран и че по тялото на г-н Стефанов не е имало признаци от посегателства по време на разпита на 5 юни 1993 г. сутринта. Той заявил също, че е видял г-н Стефанов да става с белезниците, да се придвижва към прозореца и да скача. Той, не заявил обаче, че е видял г-н Стефанов да пада, а само че го е видял върху земята.

34. Поради промени в Наказателнопроцесуалния кодекс (НПК), според които престъпления, извършени от служители на полицията, попадали в компетентността на общите съдилища, на 8 февруари 1994 г. Пловдивската военноокръжна прокуратура прехвърлила делото на компетентната Пловдивска районна прокуратура (виж § 71 по-долу). На 5 април 1994 г., обаче, случаят бил върнат на Пловдивската военноокръжна прокуратура по специално разпореждане на Главна прокуратура от 16 февруари 1994 г. На 20 април 1994 г. Пловдивската

военноокръжна прокуратура възложила по-нататъшната работа по случая на капитан И.Н., военен следовател от Стара Загора.

35. Лейтенант И.С. бил разпитан от военния следовател капитан И.С. на 20 юни 1994 г. Той заявил *inter alia*, че когато се втурнал към прозореца, успял да види падането на г-н Стефанов и как тялото му се удря в ламаринения покрив на навеса, разположен под прозореца преди да падне на земята (виж § 17 по-горе).

36. На 30 юни 1994 г. следователят И.Н. дал заключение за прекратяване на следствието поради липса на данни за извършено престъпление. Той намерил, че медицинската експертиза е установила, че всички наранявания на г-н Стефанов са били причинени по време на двустепенното падане от прозореца. Това заключение съвпадало с показанията на лейтенант И.С., че той е видял как тялото на г-н Стефанов първо ударило покрива на навеса и после паднало на земята пред подземния гараж. Следователят заключил, че г-н Стефанов скочил от прозореца по свое желание и че това не е било провокирано от поведението на лейтенант И.С. или на друг служител на полицията.

37. На 29 юли 1994 г. полковник Й.Т., прокурор от Пловдивската военноокръжна прокуратура, прекратил производството и изпратил делото на Районната прокуратура в Казанлък за по-нататъшни действия. Според мотивите му, по време на разпита, в присъствието на лейтенант И.С. и г-н Д.О, г-н Стефанов внезапно скочил от прозореца на стая 36. Той паднал на земята и бил незабавно отведен в болница, където починал въпреки опитите да бъде спасен. Видно от медицинската експертиза, смъртта на г-н Стефанов била причинена от комбинирана черепно-мозъчна и гръдна травма, фрактура на основата на черепа, мозъчна контузия, кръвонасядане на меките мозъчни обвивки, разкъсно-контузни рани по главата и лицето, и кръвонасядания по крайниците. Нямало данни лейтенант И.С. да е допринесъл за смъртта на г-н Стефанов по какъвто и да е начин.

38. На 4 явгуст 1994 г. Районната прокуратура на Казанлък върнала делото на Пловдивската военноокръжна прокуратура, тъй като след прекратяването на производството те нямали да извършват никакви действия.

39. През следващата година делото било препращано между различни прокуратури. На 4 октомври 1994 г. първата жалбоподателка, която изглежда не знаела за развитието на случая, се оплакала от бавния ход на разследването пред Главния прокурор и заявила, че не е информирана за заключенията от разследването.

40. С оглед на промените на НПК от юни 1995 г., според които била възстановена компетентността на военните съдилища, следователи и прокурори относно престъпления, извършени от служители на полицията (виж § 71 по-долу), на 3 август 1995 г. Военноокръжната прокуратура на София изпратила делото за проверка от Пловдивската

военноокръжна прокуратура в Пловдив с указания за уведомяване на наследниците на г-н Стефанов относно заключенията им.

41. С Постановление от 27 декември 1995 г. полковник Й.Д., прокурор от Пловдивската военноокръжна прокуратура, още веднъж прекратил производството поради липса на данни за извършено престъпление. Според кратките мотиви, г-н Стефанов скочил през отворения прозорец. Той бил транспортиран незабавно до болница, където починал в резултат от черепно-мозъчна травма. Установено било, че нито лейтенант И.С., нито друг служител на полицията са нарушили служебните си задължения, принудили г-н Стефанов да извърши самоубийство, или се отклонили от отговорностите си. Копие от това постановление изглежда е било изпратено на бащата на г-н Стефанов.

42. Въпреки че на няколко пъти са искали да бъдат информирани за напредъка на разследването, жалбоподателките изглежда не са били уведомени за това развитие.

43. Препис от постановлението на прокурора бил получен от адвоката на жалбоподателките на 12 ноември 1996 г. На 9 декември 1996 г. той го обжалвал пред Военната прокуратура в София с оплаквания, че разследването е непълно, че не са били предприети някои следствени действия и че различни обстоятелства не са били изяснени.

44. С постановление от 9 януари 1997 г. прокурорът В.П. от следствения отдел на Софийската военна прокуратура намерил, че разследването не е пълно и всеобхватно. Не било установено по кое време на 4 юни 1993 г. е бил арестуван г-н Стефанов, кой е разпоредил задържането му след края на работния ден, или е имало заповед за полицейско задържане за период от 24 часа. Ако съществувала такава заповед, не било изяснено кой и на какво основание я е издал. Законността на полицейските действия трябвало да бъде оценена и от гледна точка на разпоредбата на чл. 127 от Наказателния кодекс ("НК") (виж § 66 по-долу). Неизяснени били обстоятелствата около задържането на г-н Стефанов, които довели до инцидента на 5 юни 1993 г. Не било ясно също колко обекта е ударило тялото на г-н Стефанов по време на падането и какъв е броят на съприкосновенията. Не е бил извършен оглед на покрива на навеса. От снимките било видно, че той не е деформиран, въпреки че според експертизата, при падането г-н Стефанов първо се ударил в покрива и едва тогава върху желязната решетката на земята. Експертизата сочела също, че при падането тялото е претърпяло два удара и че е възможно всички увреждания да са били причинени от два последователни удара. На последно място, не били разпитани всички, които са могли да изяснят фактите, включително и главен сержант Х.Б, главен сержант Б.Б. и други, които се намирали в

задния двор и гаража на полицейското управление и били възможни очевидци.

45. В съответствие с това, прокурорът отменил постановлението за прекратяване и разпоредил:

(i) събиране на всички документи от полицейското управление в Казанлък, свързани с ареста и задържането на г-н Стефанов на 4 юни 1993 г.;

(ii) оглед на местопроизшествието с оглед установяването на материала, от който е направен металния ламаринен покрив и съществуването на деформации по него; както и установяването на разстоянието между прозорците и земята и дали намереното петно кръв върху металната решетка се намира директно под прозореца;

(iii) извършването на следствен експеримент за определяне на точното място на падането на тялото на земята.

(iv) разпит на други възможни свидетели; както и допълнителен разпит на г-н Д.О. относно обстоятелствата по неговото и на г-н Стефанов задържане и престой в полицейското управление, възможната употреба на сила срещу тях, както и относно други евентуално свързани със случая обстоятелства;

(v) изготвянето на тройна съдебномедицинска експертиза за установяването на причините за смъртта и евентуалното наличие на наранявания по тялото на г-н Стефанов, които не са причинени от падането от прозореца.

46. След връщането на делото, на 8 март 1997 г. следовател извършил оглед на ламаринения покрив на навеса за мотоциклети, разположен под стая 36 и извършил следствен експеримент.

47. По време на огледа било установено, че няма изкривявания или деформации по ламаринения покрив.

48. Кукла с човешки размери била хвърлена два пъти през прозореца на стая 36. Първия път куклата била хвърлена перпендикулярно и паднала директно на земята пред гаража, без да докосне ламаринения покрив на навеса. Втория път била хвърлена под ъгъл на юг от прозореца, ударила ламаринения покрив, след това бетонния бордюр под покрива и след това паднала на земята. При второто хвърляне ламариненият покрив поддал когато куклата го ударила.

49. На 25 март 1997 г. следовател С.С. разпитал главен сержант Х.Б., който заявил, *inter alia* че не е видял цялото падане на г-н Стефанов и не си спомня колко удара е чул по време на падането.

50. На 26 март 1997 г. следовател С.С. разпитал главен сержант Б.Б.

51. След проведения следствен експеримент била назначена тройна медицинска експертиза за преразглеждане на заключенията за механизма на причиняване на нараняванията на г-н Стефанов. По-конкретно задачата им била да установят причината за смъртта на г-н Стефанов и дали е възможно някои от нараняванията по тялото му да

са били резултат от фактори, различни от падането от прозореца на стая 36. Д-р Е.Б., който прегледал г-н Стефанов на 5 юни 1993 г. и извършил аутопсията на трупа му, бил един от експертите. Другите двама били д-р Х.Е. и д-р Т.Т., лекари от съдебната медицина и факултета по етика към университета в Стара Загора.

52. На 18 април 1997 г. тримата експерти предали заключението, изготвено въз основа единствено на документите от следственото дело.

53. Експертите потвърдили предишните заключения относно причините за смъртта, а именно, че тя е в резултат от черепна и мозъчна травма, състояща се във фрактура на основата на черепа, контузия и оток на мозъка с вклиняване на малкомозъчните сливици и парализа на жизнени мозъчни центрове. Според експертите, макар и несъществено, количеството кръв, навлязло в респираторната система също допринесло за фаталния изход.

54. Що се отнася до причината на нараняванията, експертите заключили, че:

“такива увреждания могат да бъдат причинени при падане със съприкосновение с множество твърди предмети. При такова падане тялото се удря в няколко твърди повърхности, както показва следственият експеримент. Такава информация беше събрана по време на следствения експеримент. При хвърляне под съответен ъгъл, куклата се удари в железния ламаринен покрив, разположен под прозореца, съседен на онзи, от който е паднал [г-н] Стефанов. ... Възможно е [г-н] Стефанов да е преминал тангенциално по ръба на ламаринения покрив и тялото му да се изтърколило, без да причини изменения на покрива. Независимо дали тялото му е влязло в контакт с ламаринения покрив, възможно е и [г-н] Стефанов, да се е ударил и в бетонения бордюр, върху който е изграден покривът. Този бордюр се вижда на снимките и е разположен на около 23 см от стената на навеса. Последният етап на падането е бил съприкосновението със земята пред гаража, където се намира решетката. Възможно е кръвонасяданията по задната повърхност на дясното рамо да са били причинени от падането върху нея. Разкъсно-контузната рана на главата, ако е била обърната наляво, както и фрактурата на дясната мишница и кръвонасядането на седалището са били причинени през този последен етап от падането. Другите наранявания са били причинени при по-ранни етапи от падането. Двете охлузвания по дясната китка отговарят на следи от белезници.

Ударът причинил фрактурата на черепа и контузията на мозъка, е бил нанесен в дясната челна област на главата, където са установени разкъсно-контузната рана, охлузването и кръвонасяданията. Съприкосновението е било силно и е настъпило при по-ранен етап от падането, най-вероятно в горепосочения бетонен бордюр.

Всички наранявания са причинени по едно и също време. Не са намерени увреждания, които не могат да бъдат обяснени с падане от съществена височина, свързано със съприкосновение с множество твърди предмети. [Не са установени увреждания] от остри оръжия, огнестрелно оръжие или електричество. Не са установени отбранителни наранявания по тялото или крайниците.”

55. На 21 юни 1997 г. лейтенант И.С. бил разпитан от капитан С.С., военният следовател, на когото първоначално било възложено разследването. Адвокатът на жалбоподателките също присъствал. Лейтенантът заявил, че не може да си спомни точно механизма на

падането на г-н Стефанов и не може да каже дали първо е ударил покрива на навеса за мотоциклети, тъй като не си спомня дали незабавно е отишъл до прозореца. Той обяснил, че спомените му са избледнели, защото събитията се случили отдавна и се развили бързо.

56. Г-н Д.О. не бил разпитан повторно. Полицията в Казанлък го търсила, но установила, че местоживеенето му е неизвестно след 1993 г., когато бил задържан и освободен изглежда без по-нататък да бъде обвинен в твърдените кражби. Имало данни, че живее на територията на община Троян, в едно от тамошните планински села, но точният му адрес бил неизвестен, тъй като не го съобщил за адресния регистър на предишното си местоживеене, община Мъглиж. Местонахождението на майка му също било неизвестно, дядо му и чичо му били починали и в Мъглиж нямало други роднини, които да дадат сведения за него. Адвокатът на жалбоподателките поискал разследването да продължи докато г-н. Д.О. бъде намерен и разпитан.

57. Не били събрани и документи за ареста и задържането на г-н Стефанов на 4 и 5 юни 1993 г. С писмо от 20 юли 1997 г. началникът на полицейското управление в Казанлък уведомил следствените органи, че до август 1993 г. за лицата, задържани за по-малко от двадесет и четири часа, не се издавали заповеди, те били само регистрирани, а регистрите за 1993 г. не били запазени.

58. На 29 юли 1997 г. следователят дал мнение за прекратяване на следствието. Той заявил, че указанията на Военната прокуратура били изпълнени в хода на допълнителното разследване. Не могли вече да бъдат получени нито регистърът, нито формулярите за задържани лица на полицейското управление. По тези причини било невъзможно да се установи кой е довел г-н Стефанов в полицейското управление. Проведен бил и допълнителен оглед на мястото на смъртта, който установил, че тялото на г-н Стефанов не е удряло железния ламаринен покрив, който не е деформиран, а бордюра под него и след това земята. Това се установявало от медицинската експертиза. Някои от свидетелите били разпитани повторно. Повторен разпит на г-н Д.О. не бил възможен, тъй като той не бил намерен. Както се установявало от медицинската експертиза, смъртта на г-н Стефанов била причинена от черепно-мозъчна травма, състояща се в във фрактура на черепната основа, контузия и оток на мозъка, вклиняване на мозъчните сливици и парализа на жизнени мозъчни центрове. Такива увреждания могли да бъдат резултат от двустепенно падане, когато тялото е влизало в съприкосновение с препятствия на различна височина преди да падне на земята. Не били установени нито наранявания, които да не могат да се обяснят с такова падане, нито наранявания от хладно оръжие, огнестрелно оръжие, или електричество. Ето защо нямало данни за престъпление, извършено от представител на Казанлъшката полиция.

59. С постановление от 13 август 1997 г. капитан И.Н., прокурор от Пловдивската военноокръжна прокуратура, прекратил следствието. Според мотивите му, всички указания дадени с постановлението на Военната прокуратура в София от 9 януари 1997 г., били изпълнени. Следственият експеримент, допълнителната медицинска експертиза и новоразпитаните свидетели потвърдили обстоятелствата, довели до първото прекратяване на следствието. По тялото на г-н Стефанов нямало увреждания, които да не могат да бъдат обяснени с двустепенното падане от съществена височина. Следственият експеримент установил, че г-н Стефанов ударил първо бетонния бордюр под железния ламаринен покрив и след това паднал на земята. Препис от това постановление бил изпратен на първата жалбоподателка с указания, че може да го обжалва.

60. На 3 и 12 февруари 1998 г. адвокатът на жалбоподателките поискал информация за хода на следствието. Той бил уведомен за прекратяването, но не му бил връчен препис от постановлението от 13 август 1997 г. Той успял да получи препис едва на 4 март 1998 г. и незабавно подал жалба до Военната прокуратура в София. Посочил, че г-н Д.О. не е бил разпитан и че заключенията относно детайлите на падането на г-н Стефанов от прозореца са несъстоятелни.

61. На 31 март 1998 г. полковник Т.Й., прокурор от Софийската военна прокуратура оставил жалбата без уважение с мотиви, *inter alia*, че г-н Стефанов скочил при опит да напусне помещенията на полицията, че служителите не са отговорни за това действие и че разследването е било обективно и всеобхватно.

62. Тогава адвокатът на жалбоподателките подал жалба до Главния прокурор.

63. На 18 май 1998 г. прокурор В.П., началник на следствения отдел на Военна прокуратура в София, до когото изглежда била препратена жалбата, потвърдил решението за прекратяване на разследването. Според неговите мотиви, нямало данни “опитът за бягство” на г-н Стефанов да е бил в резултат на малтретиране от страна на служителите, които са го разпитвали. Според медицинската експертиза всички наранявания били причинени от падането. Нямало данни за извършено каквото и да е нарушение от полицейските служители, което да може да бъде свързано със смъртта на г-н Стефанов. Препис от това постановление било изпратено на адвоката на жалбоподателките на 9 юни 1998 г.

II. ПРИЛОЖИМИ НАЦИОНАЛЕН ЗАКОН И МЕЖДУНАРОДНИ МАТЕРИАЛИ

A. Задължение за разследване на случаи на смърт и малтретиране

65. Съгласно чл. 115 от НК, убийството се наказва с лишаване от свобода за срок от десет до двадесет години. Чл. 116, ал. 1, т. 2 от НК предвижда лишаване от свобода от петнадесет до двадесет години или доживотен затвор със или без замяна за убийство, извършено от полицейски служител при или по повод изпълнение на служебни задължения.

66. Чл. 127, ал. 1 от НК обявява за престъпление подпомагането или склоняването към самоубийство, ако впоследствие съответното лице извърши самоубийство или опит за самоубийство. Според ал. 3 на същата разпоредба, престъпление е довеждането до самоубийство или до опит за самоубийство чрез жестоко отнасяне или системно унизяване на лице, намиращо се в материална или друга зависимост от извършителя, ако последният е допускал това. Ал. 4 от същата разпоредба предвижда наказание за действия в противоречие с предишната алинея дори и в случаите, когато деянието е извършено по непредпазливост.

67. Разпоредбите на чл. 128, 129 и 130 от НК обявяват за престъпление причиняването на лека, средна и тежка телесна повреда другиму. Чл. 131, ал. 1, т. 2 от НК е квалифициран състав на това деяние, ако повредата е нанесена от лице от състава на полицията при или по повод изпълнението на задълженията му.

68. Действащата през разглеждания период редакция на чл. 287 от НК обявява за престъпление деяние, извършено от орган на властта, който в кръга на службата си сам или чрез друго употреби противозаконни принудителни средства, за да изтръгне признание, показание или заключение от обвиняем, свидетел или вещо лице.

64. Всички описани по-горе престъпления се преследват по общия ред (чл. 161 НК и чл. 21 ал. 3 от НПК, действащи по това време).

70. Действащите по съответното време чл. 192, ал. 1 и 2 от НПК (отм.), предвиждат, че производството за престъпление от общ характер се образува само от прокурор или следовател. Прокурорът или следователят е длъжен да образува предварително производство във всички случаи, когато са налице законен повод и достатъчно данни за извършено престъпление (членове 187 и 190 от НПК (отм.)). В случай че дадената на прокурора информация не е подкрепена от доказателства, той разпорежда извършването на предварителна проверка, за да прецени наличието на предпоставки за образуването на наказателното производство (чл. 191 от НПК (отм.)), в сила през разглеждания период). Прокурорът може да прекрати наказателното производство, когато, *inter alia*, няма данни за извършено престъпление или когато извършеното деяние не съставлява престъпление (членове 21, ал. 1, т. 1 и 237, ал. 1, т. 1 и 2 от НПК (отм.)). През разглеждания период постановлението за прекратяване е подлежало на обжалване пред горестоящия прокурор (чл. 181 от НПК (отм.)), в редакцията му от

разглеждания период). През 2001 г. НПК (отм.) е бил изменен и е бил предвиден съдебен контрол върху постановленията за прекратяване на наказателното производство.

71. През разглеждания период делата за твърдени престъпления на полицейски служители били подсъдни на военните съдилища (чл. 388, ал. 1, т. 2 от НПК (отм.), в редакцията му от разглеждания период). През декември 1993 г. тази разпоредба била изменена и военните съдилища не били компетентни да разглеждат такива престъпления (чл. 388, ал. 1, т. 2 от НПК (отм.), съгласно измененията от декември 1993 г.). Новото изменение от юни 1995 г. възстановило стария режим (чл. 388, ал. 1, т. 2 от НПК (отм.), изменен през юни 1995 г., в сила до 1 януари 2000 г.). В случаите, когато наказателното дело попада в компетентността на военните съдилища, предварителното производство се провежда от военни следователи и прокурори.

Б. Арест и задържане

72. Едно лице може да бъде арестувано и задържано под стража във връзка с наказателно производство, ако срещу него/нея има обвинение (чл. 146, ал. 1 във връзка с чл. 207 от НПК (отм.)).

73. Ако едно лице е заподозряно в извършването на престъпление, наказуемо с лишаване от свобода, но липсват достатъчно доказателства за повдигане на обвинение, то може да бъде арестувано и задържано до три дни по разпореждане на следовател. Обстоятелствата, при които това е възможно, са ограничени и включват случаите, при които (i) лицето е заварено при извършване на престъплението или непосредствено след извършването му, (ii) очевидец посочи лицето, извършило престъплението, (iii) върху тялото или дрехите на лицето или в жилището му са открити явни следи от престъплението или (iv) лицето се е опитало да избяга или след съответна проверка не може да се установи самоличността или местоживееенето му и има достатъчно данни, че е извършило престъпление (чл. 202, ал. 1 от НПК, действащ през разглеждания период).

74. Действащата през разглеждания период разпоредба на чл. 20, ал. 1 от Закона за националната полиция от 1976 г. (отм.) оправомощава и полицейските органи да арестуват лица, ако (i) не може да се установи самоличността им, (ii) буйстват и грубо нарушават обществения ред, (iii) отказват да се явят, след като са били редовно призовани, (iv) съзнателно възпрепятстват органите на националната полиция да изпълняват задълженията си, (v) носят или употребяват без надлежно разрешение огнестрелно оръжие, хладно оръжие или други общоопасни средства. Във всички тези случаи полицията е длъжна незабавно да извърши необходимата проверка. След това, ако не бъде издадена заповед за задържане, доведените лица се освобождават, но не по-късно

от 3 часа след отвеждането им. Сроктът за задържането може да бъде удължен до двадесет и четири часа само в случаите, когато самоличността на лицето не може да бъде установена. (чл. 20, ал. 2 от Закона за националната полиция (отм.)).

В. Примерен протокол за аутопсия на ООН

75. Публикуваното през 1991 г. “Ръководство за ефективно предотвратяване и разследване на произволни и неуредени от закона екзекуции и екзекуции по бърза процедура” на ООН, (U.N. Doc. E/ST/CSDHA/.12 (1991)), съдържа Примерен аутопсионен протокол, чиято цел е да даде общовалидни изисквания за провеждане на аутопсии от прокурори и медицински персонал. В увода е отбелязано, че систематичният и всеобхватен преглед и протокол са необходими, за да се избегнат пропуски и загуба на важни подробности:

“Пълнотата на аутопсията е особено важна в случаи на смърт при съмнителни обстоятелства. Документирането и записването на находките в такива случаи следва да са еднакво задълбочени, за да е възможно смисленото ползване на резултатите от аутопсията.... Важно е пропуските и противоречията да бъдат колкото може по-малко, тъй като поддръжниците на различни интерпретации на случая могат да се възползват от всеки допуснат при разследването пропуск. В случаи на подозрителна смърт, аутопсията трябва да отговаря на някои минимални критерии, за да може протоколът да се ползва като смислено или решаващо доказателство от прокурора, от институцията или правителствения орган поискал аутопсията, или от кое да е лице, възнамеряващо да ползва констатациите и заключенията от аутопсията.”

Г. Доклади на международни организации за твърдяна дискриминация на роми

76. Европейската комисия против расизма и нетолерантността към Съвета на Европа е изразила в редица свои доклади загриженост във връзка с расово мотивираното полицейско насилие, по-специално срещу роми. През последните няколко години някои други институции и неправителствени организации също докладват множество случаи на твърдяно расово насилие срещу роми в България, включително от страна на правоохранителните органи. Подробна справка за тези доклади може да бъде намерена в решението на Съда по делото *Начова и други срещу България* (№№ 43577/98 и 43579/98, §§ 55-59, ECHR 2005-...) [*Nachova and Others v. Bulgaria* (nos. 43577/98 and 43579/98, §§ 55-59, ECHR 2005-...)].

ПРАВОТО

I. ТВЪРДЕНИ НАРУШЕНИЯ НА ЧЛЕН 2 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

65. Жалбоподателките твърдят, че г-н Стефанов е бил малтретиран и е починал в резултат от действията на служителите на полицията. Те се оплакват и че не е проведено ефективно разследване на обстоятелствата около неговата смърт. Поддържат, че е налице нарушение на Чл. 2 от Конвенцията, който гласи:

“1. Правото на живот на всеки се защитава от закона. Никой не може да бъде умишлено лишен от живот освен в изпълнение на съдебна присъда за извършено престъпление, за което такова наказание е предвидено в закона.

2. Лишаването от живот не се разглежда като противоречащо на разпоредбите на този член, когато то е резултат от употреба на сила, призната за абсолютно необходима:

- а) при защитата на което и да е лице от незаконно насилие;
- б) при осъществяването на законен арест или при предотвратяване на бягството на лице, законно лишено от свобода;
- в) при действия, предприети в съответствие със закона, за потушаване на бунт или метеж.”

66. Правителството оспори тези твърдения.

A. Твърденията на страните

1. Жалбоподателките

67. Жалбоподателките твърдят, че падането на г-н Стефанов от прозореца на стая 36 е било или опит за самоубийство предизвикан от изтезания, или опит на полицията да прикрие предишното му малтретиране. Нямадо доказателства, че падането е било опит за бягство, тъй като прозорецът отстои на 9,6 метра от нивото на земята. Не може да се очаква, че някой би скочил от такава височина и би бил в състояние след това да избяга. Не е имало какво да омекоти удара от падането; по-конкретно, било е очевидно, че тялото на г-н Стефанов не е докосвало ламаринения покрив преди да падне на земята. Твърдението, че г-н Стефанов е извършил опит за бягство са още по-невероятни с оглед на обстоятелствата, че е бил с белезници и нараняванията са били в горната част на тялото, което показва, че е паднал с главата надолу. Също така не е имало индикации, че падането не е в резултат на опит за самоубийство. Г-н Стефанов не е страдал от психическо заболяване и срещу него е имало само обвинение в обикновен грабеж. Нещо повече, подобно обяснение не е обсъждано по време на разследването.

68. Единствените приемливи обяснения на падането на г-н Стефанов са или опит за самоубийство провокиран от изтезания, или нарочното му бутане от служителите на полицията в опит да се прикрие предишното му малтретиране. Тези хипотези са подкрепени от броя и вида на уврежданията на г-н Стефанов, повечето от които вероятно са причинени преди падането, по време на разпит. Няма данни, че те са самонаранявания, или са причинени в момента на ареста, или преди

69. Жалбоподателите твърдят, че не могат да докажат по безспорен начин точната причина за падането на г-н Стефанов, но поддържат, че властите имат задължение да предоставят приемливо обяснение, а не са сторили това.

70. Заключениеето на прокурорските власти, че падането е резултат от опит за бягство, е основано предимно на показанията на лейтенант И.С., главен сержант Х.Б. и г-н Д.О. Те, обаче, са изключително несигурни. Първо, двамата служители на полицията са имали очевиден интерес да се оневинят, докато г-н Д.О. е бил третиран благоприятно от полицията. Второ, те са съдържали несъответствия и са се променяли и с времето са явно насочвани към освобождаването на полицейските служители от каквато и да е отговорност за смъртта на г-н Стефанов. Още повече, смисълът на показанията на г-н Д.О. забележително следва линията на показанията на лейтенант И.С.

71. Заключениеето на властите, че уврежданията на г-н Стефанов са причинени по време на падането е основано и на резултатите от аутопсията и заключенията на последвалите медицински експертизи. Протоколът от аутопсията, обаче, страда от редица недостатъци и не съответства на стандартите, посочени в Примерния аутопсионен протокол на ООН. (виж параграф 75 по-горе). Така, заключението, че нараняванията по тялото на г-н Стефанов са били причинени по време на падането, се основават на абсолютно неподкрепеното предположение, че падането е било двустепенно. Още повече, аутопсионният протокол и последвалите медицински експертизи не съдържат подробно описание на механизма на причиняването на всяко от нараняванията, а вместо това съдържат общо твърдение, че всички наранявания са в резултат от двустепенно падане.

72. Що се отнася до ефективността на разследването, жалбоподателките твърдят, че то е било бавно, преднамерено и насочено към освобождаване на полицейските служители от всяка отговорност за смъртта на г-н Стефанов. Те сочат редица недостатъци в провеждането му. По-специално, не било маркирано мястото, където е лежало тялото на г-н Стефанов след падането. Разследването не е започнало незабавно. Преди прехвърлянето от Военната прокуратура разследването е било много повърхностно. Следственият експеримент бил проведен четири години след събитията и задачата на медицинските експерти не била подходящо зададена. Освен това, жалбоподателите не

били редовно уведомявани за хода на разследването и опитите им да го направят по-интензивно били препятствани. Жалбоподателките се позовават на аргументите си относно недостатъците на аутопсията и медицинските експертизи.

2. Правителството

73. Правителството поддържа, че нараняванията на г-н Стефанов са причинени по време на падането. Проведеният по време на разследването следствен експеримент показва, че ако е скочил леко в дясно, той е можело да удари или ламаринения покрив, или бетонния бордюр под него и едва тогава да падне на земята. Всички медицински експертизи са заключили, че няма увреждания, които да не могат да се обяснят с такава последователност на събитията. От това следва, че твърденията на жалбоподателите са неоснователни. Липсата на злоупотреба е подкрепена и от показанията на всички свидетели. Няма данни за противоречия между тях. Всички те са заявили, че г-н Стефанов е скочил по свое желание. Няма данни, че по това време е бил във физически контакт с който и да е от служителите на полицията, или че срещу него е ползувана сила. В кръвта му не са намерени следи от алкохол. Съдебният лекар, обаче, е направил уговорка за това заключение, като е заявил, че ако г-н Стефанов е консумирал алкохол преди ареста си, той се е разградил в нощта преди инцидента и не е можел да бъде установен. Г-н Д.О. е заявил, че нито той, нито г-н Стефанов са били подложени на малтретиране било по време на ареста, било по-късно. Противоречието между показанията на лейтенант И.С. и на г-н Д.О. за това дали последният се е предал, или е бил арестуван, показвали, че между тях няма уговорки и че г-н Д.О. не е бил подложен на натиск да подкрепи версията на полицейските служители за събитията.

74. Правителството заключава, че смъртта на г-н Стефанов не е причинена от действия на служителите на полицията.

75. Правителството поддържа по-нататък, че разследването напълно съответствува с принципите, посочени в практиката на Съда. Това е ясно от многобройните актове на прокуратурата и от заключенията на медицинските експертизи. Властите са изпълнили добросъвестно задължението си за събиране на доказателства. Близките на г-н Стефанов са били уведомявани за прекратяването на разследването и причините за това.

76. Следствието е образувано именно с оглед установяването на обстоятелствата по смъртта на г-н Стефанов. Заключението на военния следовател от 30 юни 1994 г., че няма данни за извършено престъпление, са били основани на заключенията на медицинските експертизи, чиито автори са били длъжни да заявят истината. Техните

заклучения напълно са съответствували на показанията на лейтенант И.С.

77. Твърдените несъответствия между различните показания на лейтенант И.С. и г-н Д.О. не са толкова значителни, като се има предвид, че първите показания на лейтенанта са дадени малко след инцидента, докато вторите показания са дадени значително време по-късно и съответно са били по-обмислени. Би било прекомерно да се заключи, че разликата в показанията се дължи на намерение да се скрие истината или да се избегне наказателна отговорност. Още повече, жалбоподателките не са повдигали такъв въпрос в жалбите си срещу прекратяването на производството.

78. Разследването е проведено в няколко етапа и делото е връщано няколко пъти за по-нататъшни действия. Въпросът дали уврежданията на г-н Стефанов показват насилие е бил изследван няколко пъти. Всички очевидци са били разпитани по няколко пъти, освен г-н Д.О., който не е можел да бъде намерен. Делото е разгледано от прокурори на няколко нива. Не може да се поддържа, че следствието винаги трябва да приключи със заключение, че някой е виновен в извършването на престъпление, особено като се има предвид, че в наказателното производство вината следва да се докаже по несъмнен начин.

79. В обобщение, правителството счита, че разследването е било пълно, обективно и всестранно.

В. Преценката на Съда

1. Смъртта на г-н Стефанов

(а) Общи принципи

92. Член 2 от Конвенцията, който гарантира правото на живот, има фундаментално място сред разпоредбите на Конвенцията. Заедно с Чл. 3, той прогласява една от основните ценности на демократичните общества, от които е съставен Съвета на Европа. Предметът и целта на Конвенцията като инструмент за защита на отделните човешки същества изискват също Чл. 2 да се тълкува и прилага така, че гаранциите за него да са действащи и ефективни.

80. В светлината на значението на предлаганата от Чл. 2 защита, Съдът следва да подложи оплакванията за лишаване от живот на най-внимателна проверка, като разгледа всички относими обстоятелства.

81. Задържаните лица са в уязвимо положение и властите имат задължение да носят отговорността за третирането им. Ако едно лице е задържано от полицията в добро здраве, но по-късно почине, впоследствие на държавата е вменено задължението да даде правдоподобно обяснение за събитията довели до неговата смърт.

82. При преценката на доказателствата Съдът възприема стандарта на доказване “извън разумно съмнение”. Такова доказване може обаче да следва и от съвместно съществуващи достатъчно силни, ясни и непротиворечиви индиции или подобни неопровергани презумпции за факти. Когато разглежданите събития са изцяло или до голяма степен достояние изключително на властите, както при задържаните лица, които се намират под контрола на властите, възникват силни фактически презумпции по отношение на нараняванията и смъртта, настъпили по време на това задържане. В действителност, може да се счита, че върху властите пада тежестта на доказване и предоставянето на задоволително и убедително обяснение (виж, наред с много други източници, *Ангелова срещу България*, §§ 109-11, ECHR 2002-IV [*Anguelova v. Bulgaria*, no. 38361/97, §§ 109-11, ECHR 2002-IV]).

(b) Приложение на тези принципи към настоящия случай

83. Съдът отбелязва, че няма данни за наранявания на г-н Стефанов към момента на задържането му на 4 юни 1993 г. Остава да се изследва въпросът дали е правдоподобно твърдението на правителството, че падането, което изглежда е причинило фаталните увреждания по главата му, не е било предизвикано, както и дали е задоволително и убедително твърдението, че всички негови многобройни наранявания са претърпени единствено по време на падането.

84. В тази връзка, Съдът отбелязва, че националните власти основават заключението си, че уврежданията на г-н Стефанов са претърпени единствено по време на падането, върху хипотезата, че преди да падне на земята, тялото му е ударило предмет – металния покрив или бетонния бордюр. (виж параграфи 22, 23, 30, 37, 38, 42, 45, 55, 59 и 60 по-горе), изглежда поради това, че разпръснатите по тялото на Стефанов увреждания не могат да са причинени в резултат от един удар. Съдът отбелязва по-нататък, че първоначално тази версия е основана на забележката в заключението на съдебния лекар, че “дежурният служител” го е информирал, че г-н Стефанов е ударил ламаринения покрив и едва тогава земята (виж параграф 22 по-горе). Това изглежда е подкрепено от дадените значително след съставянето на заключението показания на лейтенант И.С., че видял как г-н Стефанов удря покрива преди да удари земята. (виж параграфи 17 и 36 по-горе). Тези показания се различават от първите показания на лейтенанта, дадени непосредствено след събитията – че не е видял падането на г-н Стефанов, тъй като е успял да стигне до прозореца на стая 36 и да погледне от там едва след като тялото на г-н Стефанов вече лежало на земята. (виж параграфи 17 и 34 по-горе). Те се различават и от третите показания на лейтенанта, че не може да си спомни точната последователност на падането и няма спомен дали изобщо е успял да

види как г-н Стефанов пада (виж параграф 17 и 56 по-горе), дадени след като бил извършен втория оглед и следствения експеримент, от които станало ясно, че тялото не е докосвало покрива (виж параграф 49 по-горе). Противно на твърденията на правителството, Съдът намира тези противоречия съществени, особено като има предвид, че те са решаващи за заключението, че г-н Стефанов не е претърпял наранявания преди падането си. Съдът по-нататък отбелязва, че след като следственият експеримент установил, че не може г-н Стефанов да е ударил железния покрив преди да удари земята и това е направило тази версия неприемлива, медицинските експерти с готовност са предложили версията, че се е ударил в бетонния ръб преди да падне на земята. (виж параграф 55 по-горе). На базата на тази версия властите на драго сърце отново стигнали до заключението, че всички наранявания на г-н Стефанов са причинени единствено от падането му, без да изследват други хипотези за техния възможен произход. (виж параграф 59 и 60 по-горе). Убедеността им по този въпрос изглежда доста съмнителна.

85. Същевременно, изглежда неправдоподобно всички многобройни пръснати по торса, крайниците и главата наранявания на г-н Стефанов (виж параграф 23 и 27 по-горе), да са резултат от падане, дори и то да е двустепенно. В тази връзка Съдът отбелязва непълното описание на физическия механизъм на причиняването на уврежданията на г-н Стефанов. Съдебният лекар извършил аутопсията, както и лекарите изготвили експертното заключение след връщането на делото от Военна прокуратура са дали общо описание на вероятната причина за повечето от уврежданията. Те, обаче, не са навлезли в подробности за начина, по който е било възможно причиняването на всяко от различните и наистина многообразни наранявания (виж параграф 30 и 55 по-горе).

86. Единствените сведения за събитията, състояли се в стая 36 на 5 юни 1993 г. сутринта, се съдържат в показанията на двамата служители на полицията, които присъствували и на г-н Д.О., който бил задържан едновременно с г-н Стефанов. Няколко факта обаче, намаляват тяхната достоверност. Първо, служителите очевидно печелят от представянето на падането на г-н Стефанов като произшествие, или самоубийство. Второ, важно е да се отбележи, че версията на лейтенант И.С. за това какво е видял, се е променяла с времето така, че да съответства на разкритията в резултат други следствени действия: аутопсията и следствения експеримент (виж параграфи 17, 34, 36 и 56 по-горе). Накрая, следва да се отбележи и благоприятното третиране на г-н Д.О. от полицията: въпреки подозренията в многобройни кражби и грабежи, той бил освободен и изглежда по-нататък не е бил наказателно преследван (виж параграф 57 по-горе). За отбелязване е и че непосредствено преди събитията той се е опитвал да прехвърли върху г-

и Стефанов отговорността за твърдените кражби и грабежи и че между тях двамата е избухнал спор (виж параграф 15 по-горе).

87. Не е ясно дали г-н Стефанов е скочил от прозореца по свое желание, или обратно – бил е преднамерено бутнат, или хвърлен, или принудително доведен до положение, от което не е имал друг изход, освен да скочи. Малко вероятно е, обаче, той съзнателно да е опитал да избяга, при положение, че прозорецът на стая 36 е бил на 9,6 метра от нивото на земята, че земята е била покрита с бетон и метални решетки, и че той е бил с белезници. Освен това липсват данни, че той е имал причини да извърши непровокирано самоубийство, или че е бил интоксикаран по какъвто и да е начин. Докато тестовите установяват липса на алкохол в кръвта и урината на г-н Стефанов по време на смъртта му и не по-рано (виж параграфи 25 и 31 *in fine* по-горе), изглежда малко вероятно, а и правителството не твърди, че може да е консумирал алкохол или други упойващи вещества през нощта или сутринта преди падането, предвид задържането му и това, че изглеждал трезвен по време на разпита. Няма данни също г-н Стефанов да е страдал от психическо заболяване, което да го доведе до самоубийство, или акт на посегателство върху живота или телесната му цялост.

88. Водим от горните съображения и по-специално от несъответствията във версията на властите за събитията довели до смъртта на г-н Стефанов, Съдът намира, че правителството не е дало приемливо обяснение за тази смърт и за нараняванията на г-н Стефанов по време на задържането му в полицейското управление в Казанлък, както и че държавата носи отговорност за тази смърт. Следователно, в това отношение е налице нарушение на Член 2 от Конвенцията.

2. Твърдяната неефективност на разследването

(а) Общи принципи

89. Съдът припомня, че взети заедно, задължението за закрила на живота по Член 2 от Конвенцията и общото задължение на държавите по Член 1 от Конвенцията да “осигуряват на всяко лице под тяхна[та] юрисдикция правата и свободите, определени в Конвенция[та]”, имплицитно изискват някаква форма на ефективно официално разследване в случаите, когато в резултат на употреба на сила са били убити лица. Разследването следва да е *inter alia*, цялостно, безпристрастно и внимателно.

90. Основната цел на такова разследване е да осигури ефективното прилагане на националния закон, който защитава правото на живот, а когато са замесени орани или представители на държавата, да осигури търсене на отговорността им за случаите на смърт настъпили по тяхна вина.

91. Най-общо може да се каже, че за да е ефективно разследването на твърдения, за незаконно отнет от държавни служители човешки живот, е необходимо онези, които извършват разследването и отговарят за него, да бъдат независими от участниците в събитията. Това означава не само липса на йерархична или институционална връзка между тях, но и практическата им независимост

92. Разследването следва да е ефективно и в смисъл, че трябва да може да доведе до идентифициране и наказване на отговорните лица. Това задължение не е за резултат, а за средства. Властите трябва да са предприели разумните и възможни действия за осигуряването на доказателствата по случая, включително, *inter alia*, показания на очевидци, съдебномедицински експертизи и когато е необходимо - аутопсия, която осигурява пълно и точно описание на нараняванията, както и обективен анализ на клиничните находки, включително на причините за смъртта. Всеки недостатък на разследването, подкопаващ годността му да установи причините за смъртта, или отговорното лице, рискува да го направи несъответно на този стандарт (виж цитирано по-горе решение по делото *Ангелова [Anguelova]*, §§ 136-39 и допълнителните препратки).

93. Изискването за бързина и разумна експедитивност е имплицитно в такива случаи. Трябва да се приеме, че при определени ситуации са възможни пречки или трудности, които пречат на напредъка на разследването. Незабавната реакция на властите при разследването на случаи на употребена смъртоносна сила, обаче, може да се определи най-общо като най-същественото за поддържане на убеждението на обществото, че властите се придържат към върховенството на закона, както и за да се избегне впечатление за тайно споразумение или за толерантност към незаконни действия (виж *Маккър срещу Обединеното Кралство [McKerr v. the United Kingdom]*, no. 28883/95, § 114, ECHR 2001-III, § 114, с допълнителни препратки).

94. По същите причини трябва да има достатъчно обществено наблюдение върху самото разследване или върху резултатите от него, за да се осигури отчетност както на практика, така и на теория; да се поддържа убеждението на обществото, че властите спазват върховенството на закона, както и за да се избегне впечатлението за тайно споразумение или за толерантност към незаконни действия. Нивото на обществено наблюдение в различните случаи може да е различно. Във всички случаи, обаче, участието на най-близките родственици на жертвата в производството, трябва да е осигурено до степен, която позволява защитата на техните законни интереси (пак там, § 115; и цитираното по-горе решение по делото *Ангелова [Anguelova]*, § 140, с по-нататъшните препратки).

(b) Приложение на тези принципи към настоящия случай

95. Съдът отбелязва, че в настоящия случай са предприети редица следствени действия. Недълго след събитията са проведени аутопсия и оглед на местопроизшествието. По-късно са предприети и редица други действия, особено след прехвърлянето на делото от Военната прокуратура (виж параграфи 20, 27-31, 34 и 47-56 по-горе).

96. Съдът, обаче, отбелязва, че властите са разпитали само лейтенант И.С., главни сержанти Х.Б. и Б.Б., от които първите двама са били явно заинтересовани да отричат твърдения за каквито и да е нарушения, както и г-н Д.О., който може да е бил под натиск да подкрепя версията на полицията за събитията. Освен това от особена важност са несъответствията между версиите на лейтенант И.С. за събитията – първата, представена непосредствено след инцидента и онези, представени след аутопсията и оповестяването на резултатите от следствения експеримент (виж параграфи 17, 34, 36 и 56 по-горе). Той не е бил нито веднъж поканен да изясни тези противоречия, които – както вече се отбеляза, (виж параграф 97 по-горе), изглеждат съществени, като се има предвид, че заключенията, че всички наранявания на г-н Стефанов са претърпени единствено по време на падането, и че падането не е било провокирано, са били основани до голяма степен на предполагаемата последователност на падането.

97. Заслужава да се отбележи и това, че дори след нареждането на Военна прокуратура за повторен разпит, г-н Д.О. – единственият свидетел, който не е представител на полицията, не е бил намерен и отново разпитан и не е била събрана никаква допълнителна информация за събитията между ареста на г-н Стефанов на 4 юни 1993 г. и смъртта му на сутринта на следващия ден - 5 юни 1993 г. (виж параграфи 57 и 58 по-горе).

98. Другите два забележими пропуски са фактът, че мястото на инцидента не е било запазено в първоначалното му състояние преди огледа (виж параграф 20 по-горе) и, както вече беше отбелязано (виж параграф 98 above), непълното описание на механизма на причиняване на нараняванията на г-н Стефанов. Следва да се отбележи по-нататък, че властите с охота са се придържали към версия, която трябвало да се промени след като следственият експеримент я отхвърлил – всички наранявания на г-н Стефанов били причинени единствено по време на падането (виж параграфи 37, 38, 59 и 60 по-горе) и изобщо не са изследвани други възможни версии за източника им..

99. Учудващо е също, че въпреки заключението, че г-н Стефанов скочил по свое желание (виж параграфи 61 и 64 по-горе), властите никога не са разследвали защо се е самоубил, или пък избрал смъртоносен път за бягство. Не са събирани доказателства за психичното му здраве преди и по време на задържането му (напр. психологическа експертиза, разпит на г-н Д.О. за това как се е

чувствал г-н Стефанов на 4 и 5 юни 1993 г. и пр.) и за възможните причини той да извърши подобен акт, ако той не му е бил внушен от непосредствените действия на присъстващите в стая 36 служители на полицията.

100. В обобщение, Съдът намира разследването за лишено от необходимата обективност и пълнота, Факт, който е подкопал възможността да се установи причината за смъртта и уврежданията на г-н Стефанов. Ефективността му не може, следователно, да бъде измервана според броя на експертизите, разпитаните свидетели или други предприети следствени действия.

101. Що се отнася до незабавността на разследването, Съдът отбелязва, че докато властите са извършили някои нетърпящи отлагане действия като оглед на местопроизшествието, аутопсия и тестове на кръв и урина, както и разпит на г-н Д.О. недълго след събитията, военният следовател е започнал работата си след повече от шест месеца (виж параграф 34 по-горе). Заслужава да се отбележи, че лейтенант И.С. е бил разпитан за първи път една година след събитията (виж параграф 36 по-горе), а главни сержанти Х.Б. и Б.Б. повече от три и половина години след събитията. (виж параграфи 50 и 51 по-горе). Накрая следва да се отбележи, че общата продължителност на разследването е почти пет години. През това време властите са разпитали само пет или шест свидетели, назначили са две медицински експертизи и една аутопсия и са провели два огледа и един следствен експеримент, с продължителни периоди на бездействие между различните следствени действия.

102. И накрая, що се отнася до участието на близките в разследването, следва да се отбележи, че жалбоподателките не са били систематично уведомявани за напредъка му, въпреки исканията на адвоката им за информация (виж параграфи 43 и 61 по-горе).

103. Въз основа на тези съображения Съдът намира, че в настоящия случай разследването не е съответствало на очертаните в практиката му стандарти. Следователно е налице нарушение на задълженията на ответната държава по Чл. 2 от Конвенцията да проведе ефективно разследване на смъртта на г-н Стефанов.

II. ТВЪРДЕНИ НАРУШЕНИЯ НА ЧЛЕН 3 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

104. Жалбоподателките се оплакват, че г-н Стефанов е бил малтретиран преди падането си от прозореца на стая 36 и че властите не са провели ефективно разследване по това твърдение. Те се позовават на Член 3 от Конвенцията, която гласи както следва:

“Никой не може да бъде подложен на изтезания или нечовешко или унижително отнасяне или наказание.”

105. Жалбоподателките твърдят, че редица от намерените по тялото на г-н Стефанов наранявания не могат да бъдат резултат от удара при съприкосновението със земята и са индикация за изтезания. Тези увреждания, обаче, не са били подобаващо анализирани, тъй като аутопсионният протокол и последвалата медицинска експертиза просто заявявали, че всички увреждания са претърпени по време на твърдяното двустепенно падане. Жалбоподателките поддържат, че с оглед на липсата на правдоподобно обяснение на произхода на тези увреждания, държавата следва да бъде считана за отговорна за тяхното причиняване по време на задържането на г-н Стефанов.

106. Като се позовават на аргументите си по Член 2 по отношение на разследването, жалбоподателките поддържат, че е налице и нарушение на задължението на властите да проведат ефективно разследване по твърденията, че г-н Стефанов е бил малтретиран.

107. Правителството се позовава на аргументите си по отношение на твърдените нарушения на Член 2.

108. По-горе Съдът вече се произнесе, че правителството не е представило правдоподобно обяснение за редица от намерените по тялото на г-н Стефанов наранявания (виж параграфи 97, 98 и 101 по-горе).

109. Тези наранявания са индикация за нечовешко отнасяне отвъд прага на суровост по Член 3 от Конвенцията.

110. Следователно, налице е нарушение на тази разпоредба.

111. Съдът не намира за необходимо да се произнесе отделно по Член 3 във връзка с недостатъците на разследването, след като вече е разгледал този въпрос на основание на Член 2 (виж параграфи 108-16 по-горе; както и цитираното по-горе решение по *Ангелова [Anguelova]*, § 149, и по-нататъшни препратки).

III. ТВЪРДЕНИ НАРУШЕНИЯ НА ЧЛЕН 5 § 1 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

112. Жалбоподателките се оплакват, че арестът на г-н Стефанов е незаконен и че властите не са разследвали това обстоятелство. Те се позовават на Член 5 § 1 т.с) от Конвенцията, който гласи:

“Всеки има право на свобода и сигурност. Никой не може да бъде лишен от свобода освен в следните случаи и само в съответствие с процедури, предвидени от закона:

...

(с) законен арест или лишаване от свобода на лице с цел да се осигури явяването му пред предвидената в закона институция при обосновано подозрение за извършване на престъпление или когато обосновано е призната необходимостта да се предотврати извършване на престъпление или укриване след извършване на престъпление[.]”

113. Жалбоподателките поддържат, че г-н Стефанов е бил арестуван и задържан без съответна заповед за това - в нарушение на националния закон. Оплакват се също, че този аспект на случая не е бил съответно разследван от властите.

114. Правителството не е коментирало.

115. Съдът отбелязва, че тъй като разследването не е установило фактите, отнасящи се до задържането на г-н Стефанов и не е събрало каквито и да е документи за това (виж параграф 58 по-горе), не е ясно на какво правно основание от националния закон (виж параграфи 72-74 по-горе) той е бил задържан, ако има такова. Правителството също не е дало каквото и да е обяснение в това отношение.

116. Практиката на Съда е ясна по въпроса, че при липсата на данни за неща като дата, време и място на задържането, име на задържания, както и причини за задържането и име на лицето, което го е осъществило, то трябва да се счита за несъвместимо със самата цел на Член 5 (виж *Ангелова [Anguelova]*, цитирано по-горе, § 154, с по-нататъшни препратки). Тъй като по своя характер подобна информация в повечето случаи е известна единствено на властите, тяхно е задължението да посочат фактическите и правни основания за задържането на едно лице. В случая те не са коментирали този въпрос на нито един етап от производството; по време на разследването също не е събирана никаква информация за задържането на г-н Стефанов, тъй като съответните регистри на полицейското управление в Казанлък не били запазени (виж параграф 58 по-горе).

117. При тези обстоятелства, Съдът заключава, че лишаването на г-н Стефанов от свобода не е било “законно” по смисъла на Член 5 § 1 т.с) от Конвенцията. Следователно, налице е нарушение на тази разпоредба.

118. След като се е произнесъл по невъзможността на властите да установят обстоятелствата и правните основания, на които г-н Стефанов е бил лишен от свободата си, Съдът не намира за необходимо да се произнесе отделно по твърдените нарушения на Член 5 § 1 по отношение на твърдените недостатъци на разследването.

IV. ТВЪРДЕНИ НАРУШЕНИЯ НА ЧЛЕН 13 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

119. Жалбоподателките се оплакват, че не са имали ефективно вътрешноправно средство по отношение на твърдените нарушения на Членове 2 и 3 от Конвенцията. Те се позовават на Член 13 от нея, който гласи:

“Всеки, чиито права и свободи, предвидени в тази конвенция, са нарушени, трябва да разполага с ефикасни вътрешноправни средства за тяхната защита от съответна национална институция дори и нарушението да е извършено от лица, действащи в качеството си на представители на официалните власти.”

120. Жалбоподателките повтарят аргументите си във връзка с оплакванията по процедурните аспекти на Членове 2 и 3.

121. Правителството твърди, че решенията на натоварените със случая следователи и прокурори са могли да бъдат обжалвани пред Военна и Главна прокуратура. Жалбоподателките са се възползвали от тази възможност. В резултат от една от жалбите им, делото е било върнато за допълнително разследване.

122. Чл. 13 гарантира съществуването на национално ниво на средство за упражняване на същината на правата и свободите по Конвенцията, в каквато и форма да са гарантирани те в националния правен ред. Ето защо, по смисъла си, той изисква осигуряването на вътрешноправно средство, чрез което едно защитимо оплакване по Конвенцията да се разгледа по същество и да бъде присъдена подходяща обезвреда, макар и държавите-страни по Конвенцията да разполагат с известна свобода на преценка на начина, по който ще спазят задълженията си по тази разпоредба от Конвенцията. Обхватът на задължението по чл. 13 варира в зависимост от естеството на оплакванията на жалбоподателите по Конвенцията. Независимо от това изискваното от чл. 13 средство за защита трябва да е ефикасно както на практика, така и по закон.

123. В случаите на съмнителна смърт, предвид основополагащото значение на правото на защита на живота, освен заплащане на обезщетение, когато е необходимо, член 13 изисква и провеждане на задълбочено и ефективно разследване, което да позволи установяването и наказването на виновните за лишаването от живот, включително ефективен достъп на оплаквания се до производството по разследването (виж *Ангелова [Anguelova]*, цитирано по-горе, § 161, с по-нататъшните препратки).

124. Съдът намира, че жалбоподателките са имали защитимо оплакване по Членове 2 и 3 от Конвенцията във връзка със смъртта и малтретирането на г-н Стефанов и че, за целите на член 13, те съответно е трябвало да имат на разположение ефективни и практически правни средства за защита, годни да доведат до установяването и наказването на виновните лица и присъждане на обезщетение.

125. В настоящия случай, обаче, наказателното разследване на съмнителната смърт е било неефективно, тъй като е било лишено от достатъчна обективност и задълбоченост (виж параграфи 108-16 по-горе). Като следствие от това е била подкопана и ефективността на всяко друго правно средство за защита, което може да е съществувало. В съответствие с това Съдът намира, че държавата не е изпълнила задължението си по Член 13 от Конвенцията.

Ето защо е налице нарушение на тази разпоредба.

V. ТВЪРДЕНИ НАРУШЕНИЯ НА ЧЛЕН 14 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

126. Жалбоподателките се оплакват, че твърдените нарушения на Членове 2, 3, 5 § 1 и 13 от Конвенцията са подбудени от ромския етнически произход на г-н Стефанов. Те се позовават на Член 14 от Конвенцията, който гласи:

“Упражняването на правата и свободите, предвидени в тази конвенция, следва да бъде осигурено без всякаква дискриминация, основана по-специално на пол, раса, цвят на кожата, език, религия, политически и други убеждения, национален или социален произход, принадлежност към национално малцинство, имущество, рождение или друг някакъв признак.”

A. Становищата на страните

127. Жалбоподателките твърдят, че малтретирането и смъртта на г-н Стефанов и последващият отказ на прокурорските власти да повдигнат обвинение срещу отговорните лица, се дължат на неговия ромски етнически произход. Според тях, това твърдение следва да се разгледа в светлината на установения модел на полицейско насилие и малтретиране на роми в България и на отказа на прокуратурата да разследва и преследва расово мотивирано полицейско насилие.

В това отношение жалбоподателките сочат редица доклади на правителствени и неправителствени организации (виж параграф 76 по-горе). Те се позовават и на решението на отделението по делото *Начова и други срещу България*, [*Nachova and Others v. Bulgaria*] (№№ 43577/98 и 43579/98, от 26 февруари 2004 г.) и поддържат, че е следвало с оглед на честотата на полицейското насилие срещу роми в България, прокуратурата да разследва и тази страна на случая, която тя е пренебрегнала напълно.

128. Правителството поддържа, че етническата принадлежност на г-н Стефанов няма нищо общо с фактите по случая. За отбелязване е, че в това отношение другият арестуван по същото време, г-н Д.О. не е твърдял да е бил малтретиран; напротив, той е подкрепил версията на служителите на полицията за събитията. Още повече, липсват както директни, така и индиректни индикации за расова омраза или предразсъдък като причина за твърдяното насилие спрямо г-н Стефанов.

129. Разследването на смъртта на г-н Стефанов е било задълбочено и всеобхватно. Фактическите констатации на властите са били основани на свидетелските показания, съдебно-медицинските експертизи и следствия експеримент. Макар жалбоподателките да оспорват свидетелските показания, останалите доказателства остават неопровергани. При липса на данни за евентуално провокирано от омраза престъпление, военните следователи и прокурори не са имали

задължение да разследват теоретични аспекти на случая. Властите са разследвали в съответствие с принципите, приложими независимо от етническия произход на жертвата. Да се приеме, че в допълнение към това, те трябвало да разследват и наличието на каквито и да е расови мотиви, означавало да им се вмени в задължение да извършват това във всеки случай, когато жертвата принадлежи към етническо малцинство. В настоящия случай подобна линия на разследване би била напълно лишена от основание и би била противна на принципите на Конвенцията и общите принципи на международното право. В тази връзка Правителството подчертава, че общите доклади на неправителствени организации за дискриминативните нагласи в България срещу роми, заподозрени в престъпления, са неотносими към случая, тъй като в случая няма конкретни факти, които да породят съмнение в тази посока. Сами по себе си тези доклади не могат да дадат на Съда достатъчно основание за приемане, че разследването поражда проблеми по Чл. 14, тъй като той следва да ограничи проверката си до конкретните факти в разглежданото дело.

В. Преценката на Съда

143. В наскоро постановеното решение по делото *Начова и други срещу България*, [*Nachova and Others v. Bulgaria*] Голямото отделение на Съда е разгледало почти идентично оплакване и е определило приложимите принципи за преценка дали расови предразсъдъци са играли роля при причиняването на смърт от държавни служители и дали впоследствие властите са изпълнили позитивното си задължение да разследват твърденията за расово мотивирано насилие.

144. При преценката дали ответната държава е отговорна за лишаване от живот на основата на расовия или етнически произход на жертвата, Съдът е възприел подход, основан на конкретните обстоятелства по делото и на общия контекст. Той е разгледал няколко посочени от жалбоподателите фактически елемента (прекомерна употреба на огнестрелни оръжия и произнасяне на расови обиди от един от полицейските служители), както и докладите на редица организации, включително и междуправителствени институции, които са изразили загриженост относно честотата на инцидентите на насилие срещу роми в България. При конкретните обстоятелства на случая, Съдът ги е намерил недостатъчни, за достигането на заключение че расистки нагласи са изиграли роля за събитията, довели до смъртта (виж цитираното по-горе решение *Начова и други*, [*Nachova and Others*] §§ 144-59).

130. Що се отнася до задължението на властите да разследват случаи на смърт на лица от малцинствен произход, Съдът е постановил, че при разследване на смърт в ръцете на представители на държавата, те имат

задължението да предприемат всички разумни стъпки за разкриването на каквито и да е расистки мотиви и да установят дали е било възможно омраза, или предразсъдъци да са играли роля в събитията, или не. Властите трябва да направят онова, което е разумно за обстоятелствата, за да съберат и осигурят доказателствата, да изследват всички практически възможности за разкриването на истината и постановяването на мотивирани, безпристрастни и обективни решения, без да пропуска съмнителни факти, които могат да указват расистки мотивирано насилие (също там., §§ 160 и 161). В по-нататъшния си анализ на конкретните обстоятелства Съдът е поставил специално ударение на изречената от участвувал в събитията представител на властите расистка обида, както и на факта, че той е употребил изключително прекомерна сила срещу двама невъоръжени и неагресивни мъже. Той е постановил, че на фона на публикуваните многобройни данни за съществуването на предразсъдъци и враждебност към ромите в България е било необходимо това да се подложи на проверка и че пред властите е имало правдоподобна информация, достатъчна за да насочи вниманието им към необходимостта от първоначална проверка и, в зависимост от изхода ѝ - към разследване на възможни расистки елементи в разглежданите събития. (също там., §§ 163-66).

131. За разлика от ситуацията в *Начова и други*, [*Nachova and Others*], в настоящия случай материалите по делото не съдържат конкретна индикация, че в събитията от 4 и 5 юни 1993 г. са играли роля расистки нагласи. Жалбоподателките също не са посочили такива факти.

132. Вярно е, че – както вече се посочи по-горе, редица организации, включително и междуправителствени институции, са изразявали тревога по повод чести инциденти на насилие срещу роми от страна на български правоохранителни органи, в които не се е стигнало до осъждане на виновните лица (виж параграф 76 по-горе). Съдът, обаче, не може да пренебрегне факта, че единствената му задача е да установи, дали в случая убийството на г-н Стефанов е било расово мотивирано (пак там, § 155), и че при липсата на допълнителна информация или обяснения, той е длъжен да стигне до извода, че не е установено расистки нагласи да са изиграли роля за събитията, довели до нараняванията и смъртта му.

133. По отношение на задължението на властите за разследване Съдът отбелязва, че вече се е произнесъл, че българските власти са нарушили Член 2 като не са провели смислено разследване на смъртта на г-н Стефанов (виж параграф 116 по-горе). Той намира, че както в *Начова и други*, [*Nachova and Others*], в настоящия случай следва отделно да се разгледа оплакването за липсата на разследване за възможна причинна връзка между твърдените расистки нагласи и

смъртта му. Той, обаче, отбелязва, че за разлика от ситуацията в *Начова и други*, [*Nachova and Others*] (цитирано по-горе, § 163), в настоящия случай властите не са разполагали с какъвто и да е конкретен елемент, годен да подсказва възможността смъртта на г-н Стефанов да е била резултат на расистки предразсъдъци. Макар Съдът да не подценява факта на съществуването на публикувани данни за предразсъдъци и враждебност към ромите (виж параграф 76 по-горе), той не счита, че в конкретните обстоятелства властите са разполагали с информация, достатъчна да привлече вниманието им към необходимостта от разследване на възможни расистки нюанси на събитията, довели до смъртта на г-н Стефанов.

134. Следователно, не са налице нарушения на Член 14 от Конвенцията във връзка с Членове 2, 3, 5 § 1 и 13 от нея.

VI. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

135. Член 41 от Конвенцията гласи:

“Ако съдът установи, че е имало нарушение на конвенцията или на протоколите към нея и ако вътрешното право на високодоговарящата страна допуска само частично обезщетение за последиците от това нарушение, съдът присъжда, ако това е необходимо, справедливо удовлетворение на потърпевшата страна.”

А. Вреди

151. Първата жалбоподателка претендира 20 000 евро (EUR) като обезщетение за неимуществени вреди, причинени от смъртта на г-н Стефанов, а втората жалбоподателка претендира 10 000 евро (EUR). Те поддържат, че обезщетението е за болки и страдания, както и за загубата на морална и финансова подкрепа. Позовават се на редица решения в подобни случаи и обобщават съответните критерии от практиката на Съда. Жалбоподателките твърдят, че събитията, довели до смъртта на г-н Стефанов, както и продължителното и неефективно разследване, са им причинили дълбоко безпокойство. На последно място жалбоподателките молят Съда да вземе под внимание уязвимостта на семейството на г-н Стефанов, което е загубило неговата подкрепа.

136. Правителството твърди, че претенцията е необоснована, тъй като няма нарушения на Конвенцията. Цитираната от жалбоподателките практика по дела е неуместно, тъй като те се отнасят до случаи на съмнителна смърт по време на задържане и неадекватното им разследване, какъвто този случай не е. Няма индикации за употреба на физическо насилие срещу г-н Стефанов, както е установило последващото разследване, което било цялостно и обективно.

Правителството е на мнение, че претенцията на жалбоподателките е всъщност за имуществени вреди и като такава е спекулативна и недоказана. Доколкото може да бъде видяна като претенция за неимуществени вреди, претенцията е прекомерна.

137. Като начало Съдът отбелязва, че вече се е произнесъл за наличието на нарушения на Членове 2, 3, 5 § 1 и 13 от Конвенцията. Следователно, не е необходимо тук отново да обсъжда делото по същество, каквото искане изглежда се съдържа в становището на Правителството. По-нататък, отбелязва, че - както се вижда от съдържанието на претенциите им, жалбоподателките не са претендирали обезщетение за имуществени вреди в резултат от смъртта на г-н Стефанов. Ето защо е ненужно да се разглеждат аргументите на правителството в тази посока.

138. По отношение на претенцията за обезщетение за неимуществените вреди, Съдът намира, че жалбоподателките са преживели дълбоки страдания в резултат от намерените в настоящия случай сериозни нарушения на най-фундаменталните права прогласени от Конвенцията. Съдът отбелязва, че делото се отнася до смъртта на партньора и бащата на две от децата на първата жалбоподателка и сина на втората жалбоподателка. Като взе предвид решенията си в подобни случаи, (виж *Великова срещу България* [*Velikova v. Bulgaria*], № 41488/98, §§ 96-98, ECHR 2000-VI; *Ангелова* [*Anguelova*], цитирано по-горе, §§ 170-73; и *Начова и други* [*Nachova and Others*], цитирано по-горе, §§ 171-72), Съдът уважава претенцията изцяло.

В. Съдебни разноски

139. Жалбоподателките претендират да им бъдат заплатени 6 120 евро [EUR] за 70 часа работа на адвокат при възнаграждение по 40 евро [EUR] на час. Представят копие от договор между тях и адвоката им, както и отчет-график на извършената работа.

140. Правителството счита, че претендираната сума е прекомерна в сравнение с обичайните хонорари на адвокатите в България.

141. Съдът намира, че претендираните разноски са действителни, необходими и съответни на намерените нарушения (виж *Начова*, [*Nachova and Others*], цитирано по-горе § 175). Що се отнася до размера на претенцията, той изглежда прекомерен. Като взе предвид всички релевантни фактори, Съдът присъжда на двете жалбоподателки общо 4000 евро (EUR), заедно с всеки евентуално дължим данък, които да се преведат по банковата сметка на адвоката им - г-н Й. Грозев, в България.

В. Лихва за забава

158. Съдът намира за подходящо лихвата за забава да бъде определена на базата на пределната лихва при отпускане на заем от Централната Европейска Банка, към която да се добавят 3 пункта.

ПОРАДИ ТЕЗИ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ, ЕДИНОДУШНО

1. *Приема*, че е налице нарушение на чл. 2 от Конвенцията във връзка със смъртта на г-н Стефанов;
2. *Приема*, че е налице нарушение на Член 2 от Конвенцията във връзка с неизпълнението на задължението на държавата-ответник да проведе ефективно разследване на смъртта на г-н Стефанов;
3. *Приема*, че е налице нарушение на Член 3 от Конвенцията;
4. *Приема*, че е налице нарушение на Член 5 § 1 от Конвенцията;
5. *Приема*, че е налице нарушение на Член 13 от Конвенцията;
6. *Приема*, че не е налице нарушение на Член 14 от Конвенцията;
7. *Приема*,
 - (a) че в срок от три месеца от влизането в сила на решението съгласно член 44 § 2 от Конвенцията, държавата-ответник следва да заплати на жалбоподателките следните суми в лева по курс, приложим към деня на плащането:
 - (i) 20 000 евро (двадесет хиляди евро) (EUR) на първата жалбоподателка и 10 000 (десет хиляди евро) (EUR) обезщетение за неимуществени вреди;
 - (ii) 4 000 евро (четири хиляди евро) (EUR) за съдебни разноски общо на двете жалбоподателки;
 - (iii) какъвто и да било евентуално дължим данък върху горните суми;
 - (b) че от изтичането на горепосочения тримесечен срок до изплащането на тези суми ще се дължи проста лихва в размер на пределната лихва при отпускане на заем от Централната Европейска Банка за периода на забавата, увеличена с 3 пункта;
8. *Отхвърля* останалата част от претенциите на жалбоподателките за справедливо обезщетение.

Изготвено на английски език и обявено в писмен вид на 23 февруари 2006 г., в съответствие с Правило 77, §§ 2 и 3 от Правилата на Съда.

Сьорен Нилсен
Секретар

Христос РОЗАКИС
Председател